

Rieskalähteen koulun yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma 2025-2027

Lainsäädäntö velvoittaa oppilaitoksia edistämään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa suunnitelmallisesti.

Yhdenvertaisuussuunnitelma keskittyy arvioimaan ja edistämään kaikkien oppilaiden yhdenvertaisuutta ja tasa-arvosuunnitelma kohdistuu sukupuolten tasa-arvoiseen kohteluun ja sukupuolivähemmistöjen huomioimiseen. Rieskalähteen koulussa nämä kaksi suunnitelmaa on yhdistetty kokonaisuudeksi, jossa pyritään huomioimaan sekä yhdenvertaisuus- että tasa-arvolakien vaatimukset.

Suunnitelman alkuun esitellään tavoitteet ja arvot, joihin toiminta pohjautuu sekä teemat, joihin suunnitelma keskittyy. Teemat muodostavat seitsemän kohdan huoneentaulun. Teemojen alle kirjataan konkreettiset toimenpiteet ja toimintatavat, joilla tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistetään. Suunnitelma päivitetään kahden vuoden välein ja siinä hyödynnetään oppilaskunnalle suunnattua yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokyselyä. Tämän sähköisen kyselylomakkeen pohjana oli oppilaskunnan hallituksen laatima kysymyslista, jonka lisäksi hyödynnettiin muissa kouluissa teetettyjä yhdenvertaisuuskyselyjä sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman laatimisen tueksi julkaistuja oppaita. Kysely teetetään seuraavan kerran keväällä 2027 ja suunnitelma päivitetään syysksi 2028.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman laatimisesta vastaa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotiimi. Jotta yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen nähtäisiin kaikkien yhteisenä projektina, olisi tärkeää saada koko kouluyhteisö mukaan sekä suunnitteluun että suunnitelman toteuttamiseen. Koulussa tehtävästä tasa-arvotyöstä, kuten esimerkiksi oppilaskyselyistä, suunnitelman päivittämisestä, toimintatavoista ja teemapäivistä tiedotetaan aktiivisesti, jotta kaikilla olisi mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua. Koteja kannustetaan olemaan yhteydessä kouluun ja ilmoittamaan tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä epäkohdista, antamaan palautetta tai esittämään toiveita, jotta tieto kulkisi myös toiseen suuntaan.

Tavoite

Tasa-arvon edistäminen ja yhdenvertaisuuden turvaaminen ovat perusopetuslaissa määriteltyjä opetuksen tavoitteita. Ajatus oppilaiden tasa-arvoisuudesta ja yhdenvertaisuudesta on perusopetuksen opetussuunnitelmaperusteiden arvopohjan ytimessä. Rieskalähteen koulussa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyön lähtökohtana on, että jokainen yksilö on arvokas omana itsenään ja että jokainen on tärkeä osa kouluyhteisöä.

Tavoitteenamme on, että koulu tuntuisi turvalliselta paikalta, jossa kaikki tulisivat kohdatuiksi, huomioituiksi ja ymmärretyiksi. Pyrimme siihen, että opetus Rieskalähteellä tukisi yhdenvertaisesti jokaisen kasvua ja oppimista. Tämä tavoite ja toiminnan arvopohja eivät ole uudet – oppilaat on huomioitu yksilöinä jo vuosikymmenten ajan. Suurten muutosten sijaan, olennaisinta on toiminnan näkyväksi tekeminen ja tiedottaminen. Haluamme, että oppilaat ja huoltajat tietävät, että Rieskalähteen koulussa suhtaudutaan arvostavasti vähemmistöjen edustajiin. Koulun arjessa näkyvät toimenpiteet ja käytänteet viestivät oppilaille, että aihe on tärkeä ja että koulun aikuiset ovat sitoutuneet työskentelemään tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Teemat

Syrjintä, kiusaaminen ja häirintä kumpuavat ennakkoluuloista ja stereotypioista ja kohdistuvat esimerkiksi etniseen alkuperään tai seksuaaliseen suuntautumiseen. Syrjinnän vaarassa ovat esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat, maahanmuuttajat, romanit, saamelaiset, vammaiset ja uskonnollisiin ja vakaumuksellisiin ryhmiin kuuluvat. Lisäksi syrjintä voi kohdistua sukupuoleen siten, että poikia tai tyttöjä suositaan eli esimerkiksi puheenvuorot tai rangaistukset voivat jakautua epätasapuolisesti. Rieskalähteen koulussa, kuten kaikissa kouluissa, on oletettavasti lähes kaikkia edellä mainittuja syrjinnän vaarassa olevia vähemmistöjen edustajia. Valitettavasti on oletettavaa, että koulussamme esiintyy myös jonkin verran heihin kohdistuvaa syrjintää ja häiritsevää käytöstä.

*1. Opetus Rieskalähteen koulussa pyrkii tukemaan **kaikkien** oppilaiden oppimista ja hyvinvointia yhdenvertaisesti.*

*2. Opettajat ja muu henkilökunta **sitoutuvat** edistämään koulumme **tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta**.*

Yhdenvertaisuutta edistetään puuttumalla kiusaamiseen ja häirintään sekä huomioimalla syrjityksi tulemisen vaarassa olevien ihmisten tarpeet. Yksittäistapauksiin puuttumisen lisäksi aito yhdenvertaisuus edellyttää toimintakulttuuria, jossa kaikki työskentelevät yhdenvertaisuuden puolesta. Tällaisessa kouluyhteisössä jokainen käsittelee omia ennakkoluulojaan tietoisesti, tarkastelee omaa yhteiskunnallista asemaansa ja identiteettiään ja pyrkii aitoon ja avoimeen vuorovaikutukseen toisten kanssa. Ennakkoluuloihin perustuvan lokeroinnin sijaan on tärkeää tutustua toisiin yksilöinä – ei jonkin ryhmän edustajina.

*3. Rieskalähteen koulussa on **nollatoleranssi** syrjivää puhetta, pilkkaa, kiusaamista, väkivaltaa ja häirintää kohtaan.*

Rieskalähteen koulun oppilaat vastaavat joka toinen vuosi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokyselyyn, joka selvittää koulun tilannetta. Kysely on teetetty ensimmäisen kerran keväällä 2023 ja toisen kerran keväällä 2025. Yksi kyselyn kohta käsittelee oppilaiden käyttämää vähemmistöjä loukkaavaa puhetta, kuten rasistista tai homofobista huutelua. Noin 75 % oppilaista oli samaa tai melko samaa mieltä, että oppilaiden keskuudessa esiintyy vähemmistöjä syrjivää puhetta. 45 % oppilasta koki nimittelyn ikäväksi, vaikka se ei kohdistuisikaan heihin itseensä. 7 % oppilasta koki huutelun ja nimittelyn erittäin ikäväksi, sillä he kokivat sen kohdistuvan heihin itseensä. Toisaalta melko moni oppilas, 26 % koki huutelun yhdentekeväksi ja 15 % kuittasi huutelun läpäksi, joka kuuluu nuorison puheeseen. Huuteluun puuttuminen on yksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman olennaisimmista kohtia.

Syrjivään puheeseen puuttumisen malli

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvokyselyn tulosten pohjalta tasa-arvotyöryhmä laati syrjivään puuttumisen mallin. Syrjiväksi puheeksi tässä yhteydessä lasketaan kaikki rasistinen tai sukupuoleen tai seksuaalisuuteen kohdistuva nimittely sekä vammaiseksi haukkuminen. Tavoitteena oli kehitellä ratkaisu, joka olisi koulun arjessa ja äkillisesti eteen tulevilla tilanteilla opettajalle helppo ja selkeä eikä teettäisi häirinnän esiin nostavalle opettajalle itselleen lisää työtä. Samalla haluttiin, että seuraus olisi systemaattisesti kaikille samanlainen. Toimintamallin

ajatus on, että vähemmistöjä loukkaavaa kielenkäyttöä kuullessaan opettajat ja muut koulun aikuiset määräävät oppilaan kasvatukselliseen keskusteluun.

Keskustelussa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyöryhmään kuuluva aikuinen käy oppilaan kanssa läpi tapahtunutta ja tavoitteena on herätellä oppilas huomaamaan, miten vahingollista epäkunnioittava puhe on ja miksi sitä ei voida koulussa tai muuallakaan yhteiskunnassa hyväksyä. Oppilaan käyttämän syrjivän puheen taustalla on usein ajatteleamattomuus – oppilas ei ole ymmärtänyt, että hänen käyttämänsä kieli luo todellisuutta, jossa esimerkiksi vammaisuus tai seksuaalivähemmistöihin kuuluminen on huonommuutta. Toisin sanoen, oppilaat käyttävät homoa ja vammaista haukkumasanoita, vaikka heillä todellisuudessa ei olisi mitään näitä ihmisryhmiä vastaan. Istunnossa voidaan keskustelun lisäksi katsoa joitakin aiheeseen liittyviä videoita tai tehdä siihen liittyviä tehtäviä tai harjoituksia, joiden tarkoituksena on lisätä ymmärrystä ja empatiaa vähemmistöjen edustajia kohtaan.

Toimintatapaa jatketaan ja koulun opettajista, ohjaajista ja muusta henkilökunnasta kootaan vastuuryhmä, joka vastaa sekä keskusteluissa käytettävien materiaalien koostamisesta että keskustelujen pitämisestä. Toimintamallin käytänteistä muistutetaan opettajakuntaa ja koulun muita aikuisia. Meillä on syrjivän puheen suhteen nollatoleranssi. Tarkoitus on puuttua vähemmistöjä loukkaavaan puheeseen ja vähemmistöjen kustannuksella tapahtuvaan vitsailuun ja haukkumiseen sinnikkäästi joka kerta, kun sitä havaitaan.

4. Koulun käytänteissä kunnioitetaan oppilaan oikeutta määritellä ja ilmaista sukupuoltaan. Sukupuoli ymmärretään yksityisasiaksi.

5. Opetus Rieskalähteen koulussa on sukupuolisensitiivistä eli se pyrkii poistamaan sukupuoleen liitettyjä ennakko-odotuksia tai normeja.

Sukupuolineutraalius tai sukupuolisensitiivisyys eivät tarkoita sukupuolen häivyttämistä tai mitätöimistä. Tyttö ja poika eivät sanoina ole huonoja tai epätasa-arvoistavia. Olennaisinta on ymmärtää sukupuolen käsitteen joustavuutta ja moninaisuutta. Oppilaalla on oikeus määrittää sukupuolensa itse ja ilmaista sitä haluamallaan tavalla. Tämä tarkoittaa Rieskalähteen koulussa sitä, että sukupuoli ymmärretään oppilaan yksityisasiaksi ja opetuksessa ja koulun muussa toiminnassa pyritään välttämään oppilaan sukupuolittamista tarpeettomasti tai väärin. Sukupuolittamisella tarkoitetaan tilanteita, jossa oppilaat esimerkiksi jaetaan ryhmiin sukupuolen mukaan tai joissa oppilaan pitää ilmaista olevansa tyttö tai poika. Väärinsukupuolittamista on esimerkiksi tilanne, jossa oppilas ilmaisee olevansa tyttö tai muunsukupuolinen, mutta opettaja nimeen tai ulkonäköön vedoten kutsuu oppilasta pojaksi. Transihmiset ja muunsukupuoliset tulee huomioida opetuksessa ja heidän tarpeitaan tulee kuunnella. Samalla tulee kunnioittaa jokaisen oikeutta yksityisyyteen – oppilailla ei ole velvollisuutta kouluttaa opettajia ja muita koulun aikuisia. Murrosikäinen on fyysisesti ja henkisesti rankassa kehitysvaiheessa ja esimerkiksi kehodysforiasta tai muista sukupuoleen liittyvistä ahdistuksen aiheista kertominen voi olla hyvin vaikeaa.

Sukupuolta ilmaiseviin termeihin takertumisen sijaan huomiota tulee kiinnittää siihen, mitä odotuksia sukupuoleen liitetään. Sukupuoliroolien ylläpitämisen sijaan opetuksen tulee aktiivisesti purkaa stereotypioita. Tämä voi tapahtua opettajan aloittamien keskustelujen ja opettajan valitsemien esimerkkien kautta. Lisäksi on olennaista tarkastella representaatiota eli sitä, minkälaisia esimerkkejä, tarinoita, hahmoja tai kuvituskuvia oppikirjoissa ja muussa opetusmateriaalissa on edustettuina. On tarpeen pohtia, ketkä opetusmateriaalissa

saavat näkyvyyttä ja minkälaisen kuvan yhteiskunnasta ja ihmisistä sen toimijoina oppikirjojen kuvat tai opettajien esimerkit ja puhe antavat oppilaille. Opetusmateriaalin ja opettajan käyttämän puheen sukupuolisensitiivisyydestä on tarkoitus käydä keskustelua aineryhmissä lukuvuoden 2025-2026 aikana.

Liikuntaryhmät Rieskalähteen koulussa muodostetaan pääsääntöisesti niin, että tytöillä on omat liikuntaryhmänsä ja pojilla omansa. Osa ryhmistä liikkuu oman luokkansa kesken sekaryhmänä ja osa valinnaisen liikunnan ryhmistä on sekaryhmiä. Pukutilat ja suihkut on jaettu sukupuolen mukaan. Sukupuolen mukaan tehtävistä ryhmäjaosta on käyty keskustelua jo useamman vuoden ajan ja tätä keskustelua on varmasti viisasta jatkaa tulevaisuudessakin. Aihe liittyy tasa-arvoon ja sukupuolisensitiivisyyteen siitä syystä, että jaottelu ei huomioi muunsukupuolisia tai transsukupuolisia ja voi aiheuttaa ahdistuneisuutta kuten häirinnän tai jopa väkivallan pelkoa seksuaalivähemmistöjen edustajissa.

Aiheeseen perehtymättä voisi päätellä, että sekaryhmät olisivat paras ratkaisu tilanteeseen, mutta asia ei ole niin yksiselitteinen. Liikunnanopettajien näkemyksen mukaan sekaryhmiin on hankala luoda ilmapiiriä, joka kannustaa nuoria liikkumaan. Heidän mukaansa erityisesti tytöt vetäytyvät syrjään eivätkä uskalla tai halua osallistua, sillä heitä jännittää harjoitella taitoja vastakkaisen sukupuolen katsoessa tai he pelkäävät tulevansa isokokoisempien ja fyysisesti vahvempien poikien jyräämiksi.

Ryhmäjaosta on myös tehty oppilaskysely vuonna 2024. Kysely teetettiin yhdellä ikäryhmällä (8lk) ja siihen vastasi 158 oppilaista. Kyselyyn vastanneista oppilaista noin 50 % liikkui mieluiten sukupuolen mukaan jaotelluissa ryhmissä. Perusteluiksi annettiin vastakkaisen sukupuolen läsnäolon mukanaan tuomat suorituspainee sekä sen, että poikien koettiin pelaavan liian rajusti ja tosissaan. Vastaavasti tyttöjen ajateltiin pelaavan pelit, kun eivät yritä kunnolla. Moni toi esiin, että erityisesti uintiopetus sekaryhmässä olisi kiusallista. Noin 30 % liikkui mieluiten oman luokan kesken. Näissä vastauksissa korostui hyväksi koettu luokkahenki ja se, että oma luokka koettiin tutuksi ja turvalliseksi. Muutama vastaaja toi esiin tasa-arvonäkökulman eli sen, että jaottelu tyttöihin ja poikiin tuo haasteita sukupuolivähemmistöjen edustajille. Yksi ilmaisi, että liikkui mieluummin sekaryhmässä kuin tyttöjen kesken, koska kaipaisi liikuntatunteihin lisää haastetta ja vauhtia. 20 % oppilaista liikkui yhtä mielellään missä ryhmässä tahansa eli asialla ei ollut heille väliä.

Yllä luetelluista liikunnanopettajien kokemuksista ja oppilaskyselyn tuloksista johtuen Rieskalähteellä on pitäydytty tyttöjen ja poikien liikuntaryhmissä. Olemme halunneet tuottaa mahdollisimman hyvää ja innostavaa liikunnanopetusta mahdollisimman monelle. Koulun johto tiedostaa, että jaottelu tyttöihin ja poikiin saattaa aiheuttaa stressaavan tilanteen muunsukupuolisille ja transsukupuolisille oppilaille. Näitä oppilaita halutaan kuulla ja jokaisen kanssa pyritään löytämään sopiva ratkaisu ryhmän ja pukutilojen suhteen. Tämä edellyttää sitä, että oppilas ja huoltajat ovat yhteydessä liikunnanopettajaan, luokanohjaajaan tai rehtoriin.

6. Oppilaille tarjotaan suvaitsevaisuuskasvatusta.

Rieskalähteen koulussa on vietetty vuotuista monikulttuurisuuden teemapäivää tai rasminvastaista teemapäivää vuodesta 2023 alkaen. Viimeisimpinä vuosina 7. luokan oppilaat ovat osallistuneet kaupungin järjestämään Stop racism! -tapahtumaan Kupittaan urheiluhallissa. Teemapäivää koululla viettävät 8. ja 9. luokkalaiset käsittelevät aihetta eri näkökulmista luokanohjaajan johdolla. Teemapäivää varten on laadittu materiaali- ja tehtäväpaketti, joita luokanohjaajat soveltavat parhaaksi katsomallaan tavalla. Oppituntien materiaalit sisältävät lyhyitä videoita, kuten dokumentteja ja lyhytelokuvia sekä erilaisia sähköisiä tietovisoja ja

testejä. Kaikkiin tehtäviin sisältyy myös luokkakeskustelua. 8. ja 9. luokilla on omat aihepiirinsä, jotta hyväksi havaittuja materiaaleja ja tehtäviä voidaan käyttää vuodesta toiseen ilman, että oppilaille tulee toistoa. Oppilaan näkökulmasta teemapäivän tehtävät ovat joka kerta erilaiset ja aiheessa edetään syventäen ja rakentaen vanhan päälle.

Rasistisiin asenteisiin on yritetty puuttua kasvatuksen keinoin jo useamman vuoden ajan. Tavoite on ollut saada oppilaat tietoisiksi omista asenteistaan sekä lisätä empatiaa. Rasisminvastainen työ on koettu tärkeäksi, mutta muita vähemmistöjä ei ole samaan tapaan nostettu teemapäivän ja oppimiskokonaisuuden aiheeksi. Lukuvuodella 2025–2026 on tavoitteena puuttua vammaisia alentavaan puhetapaan. Oppilaiden kuulee erittäin usein luonnehtivan ikäviä asioita *vammaisiksi*. Näissä tilanteissa oppilaan voi määrätä kasvatukselliseen keskusteluun, mutta tämän tyylinen puhe on niin yleistä oppilaiden keskuudessa, että siihen olisi hyvä puuttua myös ennalta ehkäisevästi, kasvatuksen keinoin. Aihetta voisi käsitellä esimerkiksi aamunavauksessa ja jollakin muulla sopivaksi katsotulla tavalla. Lisäksi on suunnitteilla tietoisu sekuaali- ja sukupuolivähemmistöistä yhteistyössä Seta ry:n kanssa.

7. Vähemmistöjen kohtaamat haasteet, epäkohdat ja syrjintä otetaan Rieskalähteen koulussa vakavasti.

Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävässä työyhteisössä jokainen pyrkii tulemaan tietoiseksi omista ennakoasenteistaan ja reflektoi omia toimintatapojaan niiden kautta. Tämä edellyttää opettajilta ja muulta henkilökunnalta myönteistä asennoitumista, aktiivista ajatustyötä ja aitoa halua olla avoin ja suvaitseva. Rieskalähteen koulun opettajakunta on viimeisen neljän lukuvuoden ajan, säännöllisin väliajoin osallistunut yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman laatimiseen tai erinäisten kyselytulosten tai edistyneen suunnitelman läpi käymiseen. Keväällä 2023 oppilaskyselyn tuloksiin perehdyttiin pienissä ryhmissä VESO-päivänä ja Lukuvuoden alun suunnittelupäivien yhteydessä 9.8.2023 opettajille järjestettiin Suomen Rauhankasvatuksen instituutin koulutus, jonka aiheena oli vähemmistöjen huomioiminen oppilaitoksissa sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman laatiminen ja jalkauttaminen oppilaitoksessa. Koulutuksen yhteydessä opettajakunnalle esiteltiin koulun yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmaa ja kerrattiin kaikkea aiheen puitteissa tehtyjä toimenpiteitä. Suunnitelmaa esiteltiin uudestaan elokuussa 2025.

Suunnitelmasta tiedottaminen

On tärkeää, että henkilökunta, oppilaat ja kodit ovat tietoisia yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmasta. Suunnitelman tulee olla julkinen ja sen tulee helposti löydettävissä. Suunnitelmaan kirjatuista toimenpiteistä, kuten teemapäivistä tiedotetaan oppilaita ja koteja etukäteen. Tavoitteenamme on, että oppilaat kokisivat, että heistä jokainen on arvokas osa kouluyhteisöä ja että Rieskalähteen koulussa suhtaudutaan kunnioittavasti vähemmistöjen edustajiin ja tehdään töitä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Oppilaita ja koteja kehoitetaan olemaan rohkeasti yhteydessä kouluun, mikäli heillä on jokin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen liittyvä huoli tai toive. Olisi suotavaa, että kodit olisivat yhteydessä rehtoriin, mikäli oppilas esimerkiksi kokee, että ei pysty vaihtamaan vaatteita hänelle osoitetussa pukuhuoneessa. Yritämme tapauskohtaisesti löytää jokaiselle oppilaalle sopivimmat ratkaisut vaatteiden vaihtamiseen ja ryhmään liittyen, mutta tämä edellyttää, että tilanne on tuotu liikunnanopettajalle ja rehtorille tietoon. Toivomme myös, että kaikesta sukupuolisesta, seksuaalisesta tai rasistisesta häirinnästä tiedotettaisiin rehtoria tai yhdenvertaisuusvastaavaa.